

SÍDLISKOVÉ OBJEKTY Z DOBY HALŠTATSKEJ ZO ZEMIANSKYCH SADOV

MÁRIO BIELICH

Obec Zemianske Sady (okr. Galanta) leží v juhozápadnej časti Nitrianskej pahorkatiny v plytkej dolinke potoka Jác (Jarčie). Jej chotár je situovaný na odlesnenej miernej sprašovej pahorkatine s černozejnými, v dolinke potoka lužnými pôdami. V chotárnej časti Pod humnami je rašelinisko. Nadmorská výška v chotári je 135–187 m. Z hľadiska pedologickej skladby vrchný pôdny pokryv tvorí černozeň o hrúbke 25 cm a podložie tvorí žltá spraš až do hĺbky 150 cm.

Prvé archeologické prieskumy v katastri obce Zemianske Sady uskutočnil J. Šandora na polohe Homolka. Nálezy spracovala neskôr D. Bialeková (1959) a chronologicky ich zaradila do obdobia halštatu. Na polohe Kračiny je J. Paulfkom (1961) doložené laténske a rímske osídlenie. Halštatské osídlenie z obce pochádza z polohy Vinice JRD, kde sa uskutočnili dva prieskumy T. Kolníkom (1969) a A. Rajničom (1970). Geofyzikálny prieskum J. Tirpáka a I. Kuzmu na polohe Bezenica potvrdil existenciu opevnenej osady z mladšej doby bronzovej (Tirpák, 2003). Darom pána Huja sme počas záchranného výskumu doložili laténske osídlenie v intraviláne obce. Stredoveké nálezy pochádzajú z polohy Krížna (Bialeková, 1959). V roku 2004 sa počas archeologického výskumu Archeologického ústavu SAV v Nitre, pri výstavbe telekomunikačnej stanice, odkryli dva objekty z doby halštatskej. Objekty boli preskúvané na polohe Bezenica.

Opis objektov

Objekt 1

Pôdorys objektu bol zachytený v hĺbke 20 cm, tvar objektu je kvadratický so zložitým členením na dne objektu, obsahuje niekoľko kolových jám a funkčných zahĺbení, steny sú šikmé, od zachytenia sa prudko znižujú o 45 cm, zásyp tvorí čierno-sivá popolovitá hlina, dno je tvorené silne utlačenou žltou sprašou v hĺbke 40–45 cm, okolie sídliskovej jamy tvorí žltá ilimerizovaná spraš. Rozmery objektu: dĺžka 360 cm, šírka 300 cm, hĺbka až do 120 cm (obr. 1, obr. 2: 1, obr. 3). Výplň objektu obsahovala keramiky, mazanicu, trosku, fragment bronzového drôtička. Datovanie: doba halštatská, stupeň HD.

Keramika

1. Plastický výčnelok na tele značne leštenej nádoby, vertikálne žliabky, hrúbka: 0,8 cm, farba čierna (obr. 5: 1).
 2. Fragment miskovitej nádoby, drsný povrch, hrúbka 1 cm, farba oranžová (obr. 5: 2).
 3. Fragment z hrdla nádoby, povrch vyhladený, hrúbka 0,4 cm, farba hnedá (obr. 5: 3).
 4. Fragment z tela nádoby, horizontálne jemné žliabky, hrúbka 0,6 cm, farba hnedá (obr. 5: 4).
 5. Fragment z tela hrncovitej nádoby s plastickým výčnelkom, hrúbka 1,2 cm, farba sivá (obr. 5: 5).
 6. Fragment miskovitej nádoby, povrch hladký, hrúbka 1 cm, farba hnedá (obr. 5: 6).
 7. Fragment ucha, povrch vyhladený, hrúbka ucha: 1 cm, farba čierna (obr. 5: 7).
 8. Fragment z hrdla hrncovitej nádoby, na hornom okraji je pravdepodobne plastická lišta, hrúbka 0,8 cm, farba hnedo-oranžová (obr. 5: 8).
- Fragment dýzy pokrytý troskou, priemer stredového otvoru 3 cm (obr. 5: 9).

Obr. 1 Zemianske Sady. Objekt 1

Objekt 2

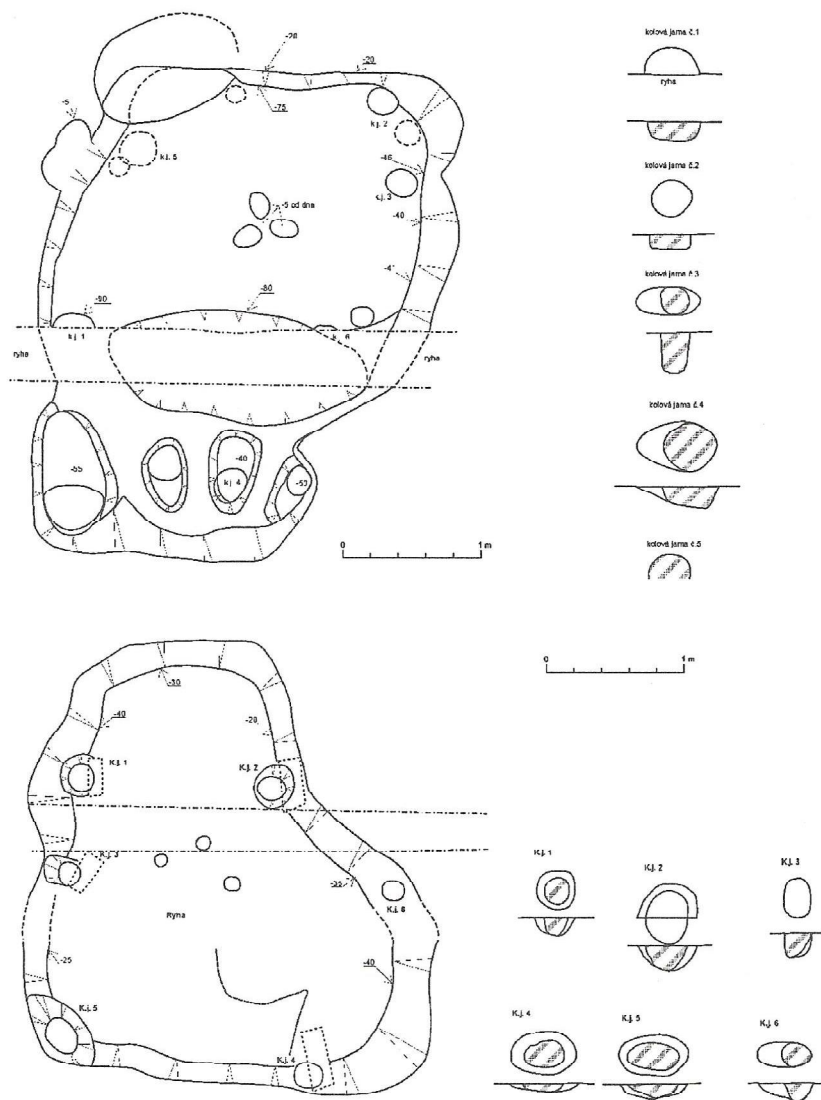
Pôdorys objektu bol zachytený v hĺbke 20–25 cm, tvar takmer štvorcový, po obvode bolo identifikovaných šesť kolových jám (štyri sa nachádzali v rohoch dlhších strán a dve v strede týchto strán), hĺbka kolových jám bola 20–40 cm, šírka kolovej jamy 20–30 cm, výplň objektu tvorí hnedá humusoidná hĺna. Rozmery objektu: dĺžka 300 cm, šírka 320 cm, hĺbka do 40 cm (obr. 2: 2, obr. 4). Datovanie: doba halštatská, stupeň HD.

Keramika

1. Fragment z hrdla nádoby vyrobenej na kruhu, farba sivá, hrúbka 0,9 cm (obr. 5: 10).
2. Fragment z tela valcovitej nádoby, povrch drsný, farba hnedo-oranžová, hrúbka 0,8 cm (obr. 5: 11).
3. Fragment z hrdla hrncovitej nádoby, na ústie je nalepená plastická lišta, farba oranžovo-hnedá, hrúbka 0,8 cm (obr. 5: 12).
4. Fragment z tela dvojkónickej nádoby dotáčaný na kruhu, farba sivá, hrúbka: 0,8 cm (obr. 5: 13).
5. Hrncovitá nádoba so štyrmi plastickými výčnelkami, povrch drsný, farba oranžová, hrúbka 1,2 cm, výška nádoby 20 cm, priemer ústia 18 cm, priemer dna 16 cm (obr. 5: 14).
6. Fragment ucha z tela nádoby s horizontálnou žliabkovanou výzdobou, farba čierna, hrúbka: 0,8 cm (obr. 6: 1).
7. Fragment z tela nádoby s vertikálnou žliabkovanou výzdobou, farba čierna, hrúbka: 1 cm (obr. 6: 2).
8. Fragment z ústia nádoby s plastickými výčnelkami, farba oranžovo-hnedá, hrúbka: 0,8 cm (obr. 6: 3).
9. Fragment z tela nádoby s rytou obežnou ryhou, plastickým výčnelkom a vertikálnym žliabkovaním, farba čierna, hrúbka: 1 cm (obr. 6: 4).
10. Fragment z tela nádoby s vertikálnym žliabkovaním, farba čierna, hrúbka: 1, 4 cm (obr. 6: 5).
11. Fragment z ústia guľovitej nádoby s vertikálnymi žliabkami, farba čierno-hnedá, hrúbka: 1 cm (obr. 6: 6).
12. Fragment z tela nádoby s rytou výzdobou, farba hnedá, hrúbka: 0,8 cm (obr. 6: 7).
13. Fragment ústia nádoby, farba hnedá, hrúbka 1,2 cm (obr. 6: 8).

Vyhodnotenie objektov

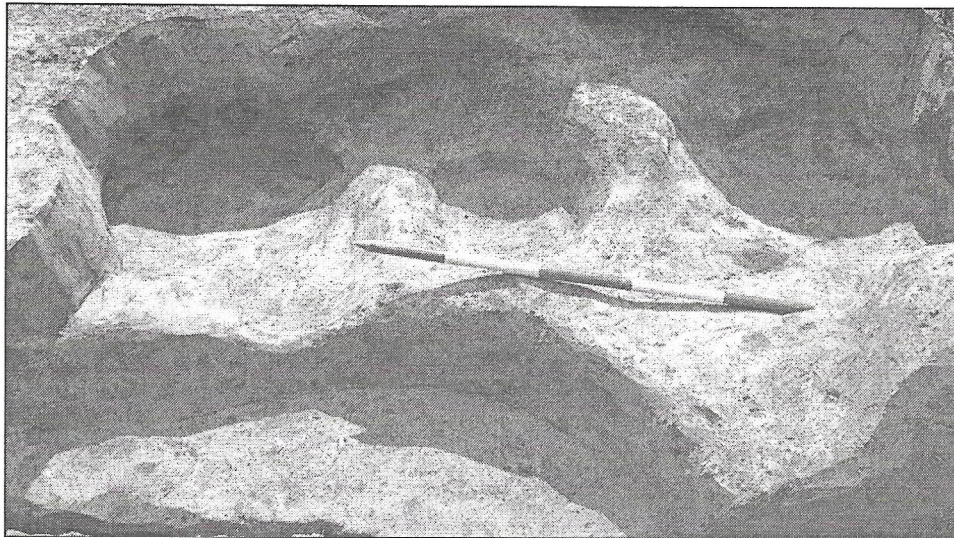
Keramické fragmenty z oboch preskúmaných objektov sú málo početné. Spolu sme preskúmali 85 kusov črepov, z tohto počtu len šesť fragmentov z troch rozdielnych nádob bolo vyrobených na kruhu, z jemne plaveného materiálu.

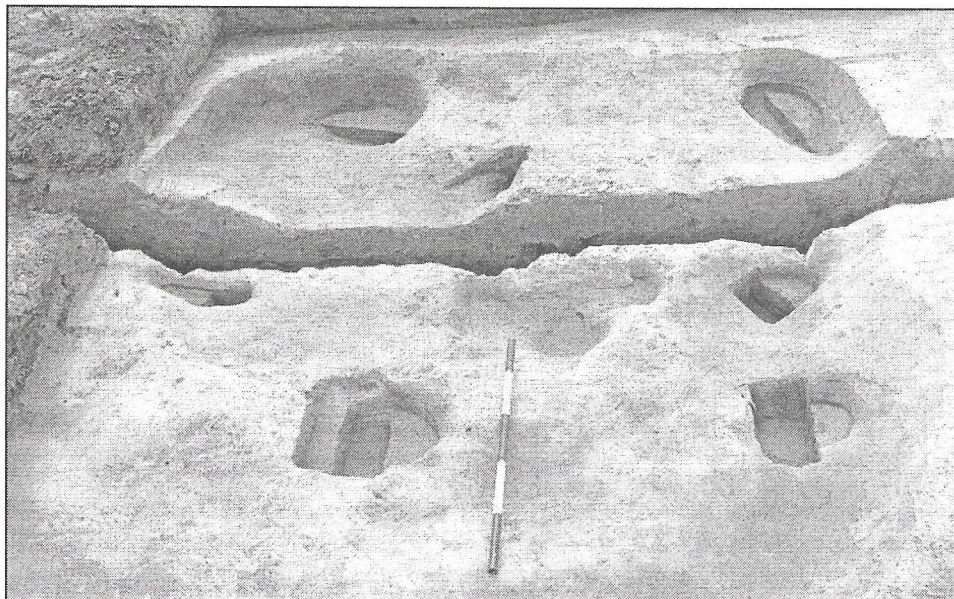
Obr. 2 Zemianske Sady. Pôdorys objektu 1 a objektu 2

V období stupňa HD zaniká kalendenberská kultúra, prežívajú však archaické formy halštatskej keramiky (Romsauer 1993, 21). Vo vekerzugskej skupine sa začínajú rozširovať kvalitné kusy keramiky vyrábané na hrnčiarskom kruhu, ktoré nahrádzajú časť jemnejšie vyrábaného keramického materiálu (Romsauer 1993, 22). V tomto neskorom období medzi keramickými tvarmi dominujú misy, misovité nádoby a hrubšie vyrobené hrncovité a súdkovité nádoby (obr. 5: 14).

V oblasti vzniku laténskej kultúry, v stredných a západných Čechách sa objavujú staro-laténske chaty obdĺžnikového pôdorysu s rozmermi 3 x 4 m až 4 x 5 m (Filip 1978, 568) Na Slovensku v dobe halštatskej sú chaty zahĺbené, štvoruholníkového pôdorysu s rozmermi

Obr. 3 Zemianske Sady. Objekt 1

Obr. 4 Zemianske Sady. Objekt 2

3, 5 x 4, 5 m, vo vnútri s pecou (Romsauer – Bujna 1984, 439). Pece vo vnútri zahĺbených rohov mali oválny alebo štvoruholníkový pôdorys so zaoblenými rohmi (Romsauer – Bujna 1984, 440), s podobnou oválnou zahĺbeninou sa stretávame aj v objekte 1, z rohu seve-

ro-západnej kratšej strany (obr. 2: 1). V. Podborský (1970, 32) uvádza, že neskorohalštatské pece vo vnútri objektov sa nachádzali v severovýchodnej stene oválneho objektu, záviselo to však od miestnych prírodných podmienok.

Z intravilánu obce Zemianske Sady sme darom získali nálezy laténskej keramiky a jeden drobný olovený predmet ťažko datovateľný. Tieto nálezy pochádzajú zo záhrady darcu, kde boli nájdené pri kopaní hrobu pre psa. Získaná laténska keramika patrí do stupňa LC.

Opis výberu keramiky

1. Fragment hrdla nádoby, vyrobenej na kruhu, farba čierna, hrúbka: 0, 6 cm (obr. 6: 9).
2. Fragment z hrdla nádoby, vyrobenej na kruhu, farba oranžovo-hnedá, hrúbka: 0, 8 cm (obr. 6: 10).
3. Fragment z hrdla nádoby, vyrobenej na kruhu, farba čierna, hrúbka: 0, 4 cm (obr. 6: 11).
4. Fragment z hrdla a časti tela miskovitej nádoby, vyrobenej na kruhu, farba čierna, hrúbka: 1, 2 cm (obr. 6: 12).

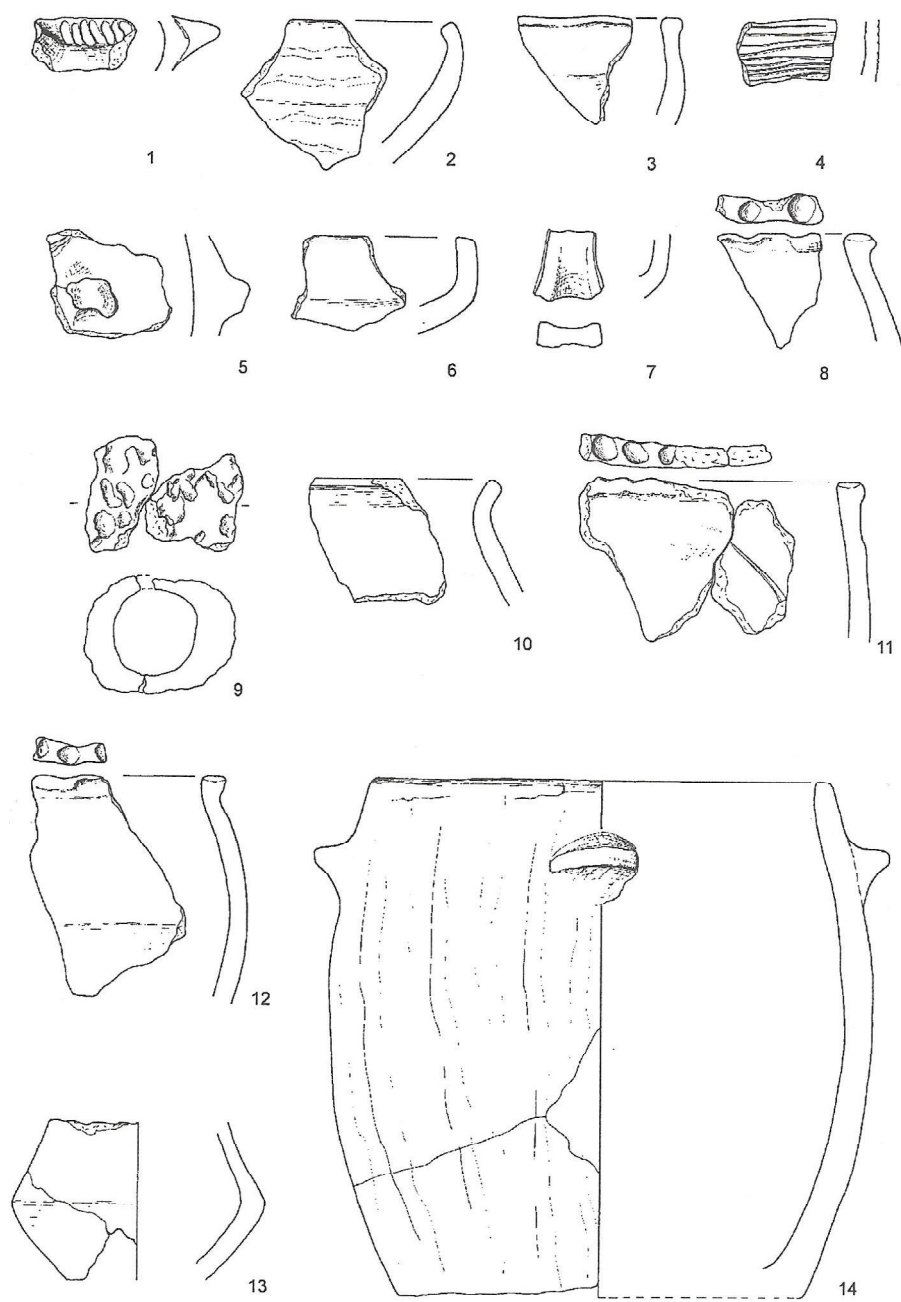
Ďalšie nálezy

Drobný olovený predmet nezistenej funkcie dĺžka 15, 4cm, šírka 6, 5cm, výška 1,5–2,5 cm. Predmet tvaru kríža s vertikálne dlhším a horizontálnym kratším ramenom, olovo naliate do formy, povrch hladký, za studena opatrený výzdobou radielkom. Funkcia neznáma (obr. 7). Predmet mohol slúžiť ako zdroj suroviny, platidlo alebo tvoril súčasť iného náradia.

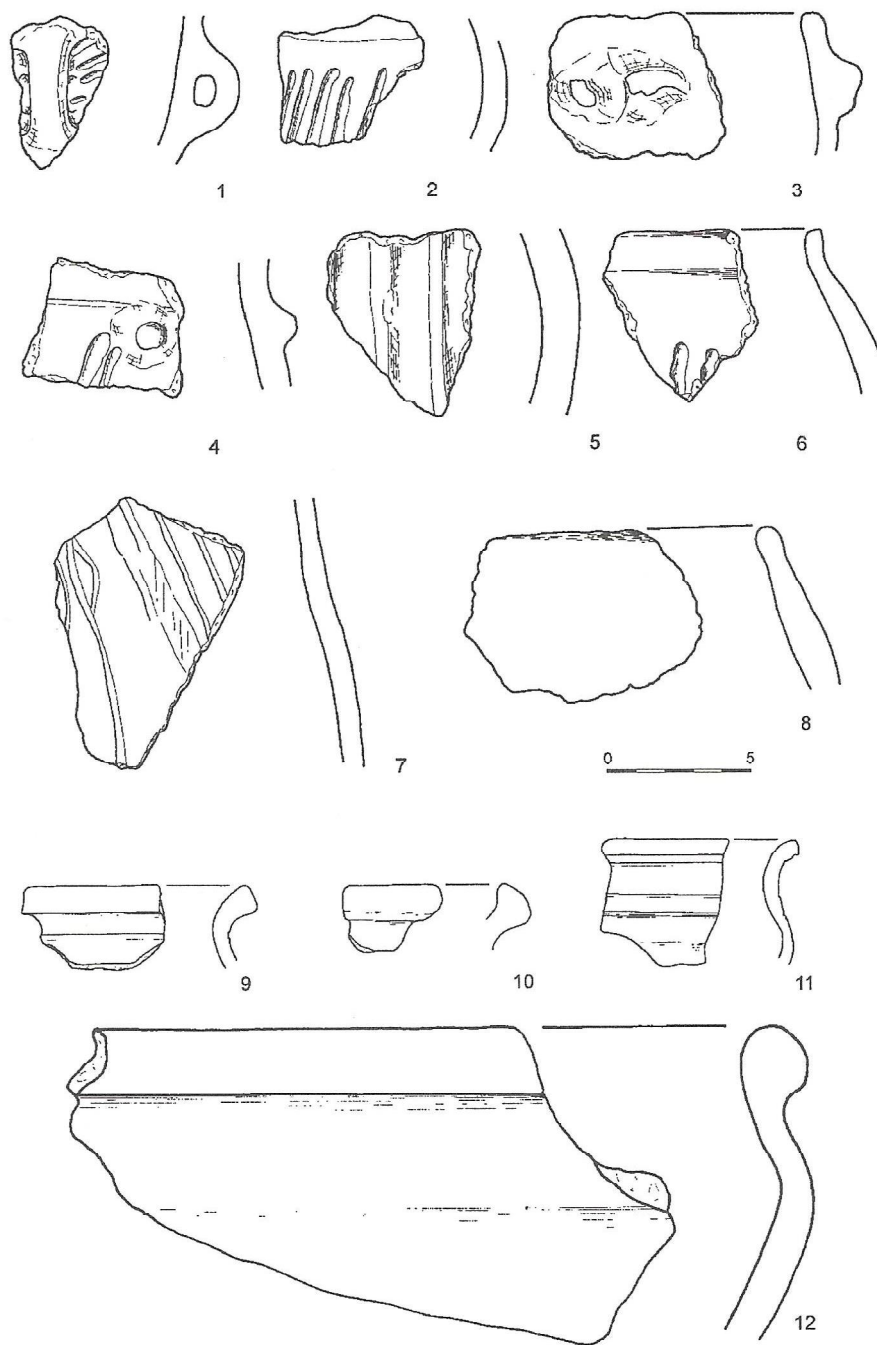
Záchranný archeologický výskum v Zemianskych Sadoch aj napriek svojmu malému rozsahu priniesol výsledky, ktoré obohatili doterajšie poznatky o živote v dobe železnej a v období sťahovania národov. Výskum potvrdil husté osídlenie tejto oblasti v dobe halštatskej (Hoste, Sereď, Dudváh, Abrahám, Pusté Úľany, Veľké Úľany). Chronologické súvislosti vyplývajúce z typologickej klasifikácie materiálu zo Zemianskych Sadov prinášajú dôležitú indicie pre bližšie posúdenie problematiky počiatkov neskorohalštatského obdobia na juhozápadnom Slovensku. Význam výskumu je aj v tom, že prípadné stavebné aktivity v danom priestore umožnia cielenejšie zamerať prípadný archeologický výskum na rozvoj stavebných aktivít.

LITERATÚRA

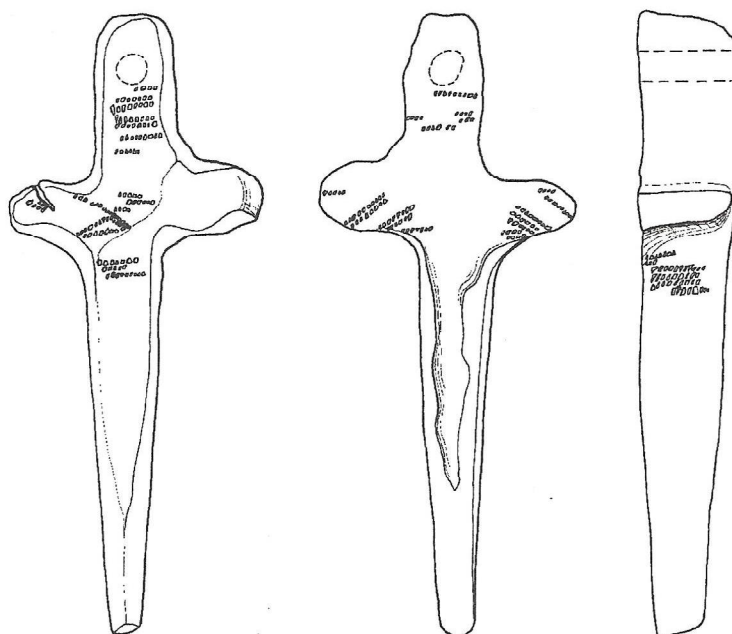
- BIALEKOVÁ, D.: Výskumná správa č.j.734/59. Uloženie v AÚ SAV v Nitre.
BIALEKOVÁ, D.: Výskumná správa č.j. 735/59. Uloženie v AÚ SAV v Nitre.
BUJNA, J. – ROMSAUER, P. 1984: Halštatské sídlisko v Hostiach. Slov. Arch. 32, s. 431–452.
FILIP, J. 1978: Pravěké dějiny Čech. Praha.
CHOCHOROWSKI, J. 1984: Vekerzug-Kultur. Fragen ihrer Geneze und Chronologie. Acta Arch. Carpathica 23, s. 99–161.
KOLNÍK, T.: Výskumná správa č.j. 387/61. Uloženie v AÚ SAV v Nitre.
KOZUBOVÁ, A. 2005: Chotín – pohrebisko vekerzugskej kultúry. Dizertačná práca. Nitra.
RAJNIČ, A.: Výskumná správa č.j. 5153/70. Uloženie AÚ SAV v Nitre.
SOUDSKÁ, E. 1966: Obydlí na pozdne halštatských sídliskách. Pam. Arch., s. 535–596.
STUDENÍKOVÁ, E. 1981: K halštatskému osídleniu juhovýchodnej časti Trnavskej sprašovej terasy. Zbor. SNM 81, Hist. 27, s. 21–45.
PAULÍK, J.: Výskumná správa č.j. 387/61. Uloženie v AÚ SAV v Nitre.
ROMSAUER, P. 1993: Nové nálezy vekerzugskej skupiny z Nitry. Slov. Arch., s. 5–39.
TIRPÁK, J.: Výskumná správa č.j. 15075/03. Uloženie v AÚ SAV v Nitre.
VLASTIVEDNÝ SLOVNÍK OBCÍ NA SLOVENSKU, časť III. Bratislava 1969, s. 348.

Obr. 5 Zemianske Sady. Výber halštatskej keramiky z objektu 1: 1–8; 9– fragment dýzy; a z objektu 2: 10–14

Obr. 6 Zemianske Sady. Výber halštatskej keramiky z objektu 2: 1–8; a laténskej keramiky z intravilánu obce: 9–12

Obr. 7 Zemianske Sady. Predmet v tvare kríža z intravilánu obce

HALLSTATTZEITLICHE SIEDLUNGSOBJEKTE AUS ZEMIANSKE SADY

MÁRIO BIELICH

Eine archäologische Rettungsgrabung in Zemianske Sady in den Lagen Bezenica und Starohajské bestätigte die Besiedlung während der Hallstattzeit (HD) und der Völkerwanderungszeit. Die untersuchten Siedlungsobjekte aus der Hallstattzeit und Produktionsobjekte aus der Völkerwanderungszeit wurden bei dem Aushub eines Anschlusses zum Telekom-Stützpunkt erfasst. Das Fundinventar besteht vor allem aus Keramik, die sehr fragmentarisch und wenig vertreten ist. Die Gefäße sind meistens dickwandig ohne deutlichere Datierungselemente, doch es kommen auch doppelkonische schiebengedrehte Kleingefäße (Abb. 5: 13) aus feingeschlemmtem grauem Ton vor. Ein interessanter Fund aus dem Objekt 1 ist ein Düsenfragment bedeckt mit Schlacke (Abb. 5: 9). Während der Ausgrabungen haben wir durch die Lesetätigkeit im Intravilan der Gemeinde Funde aus der Latènezeit (LC) gewonnen. Am interessantesten unter diesen Gegenständen ist ein kreuzförmiges Objekt aus Blei, dessen Funktion unklar bleibt. Es dürfte als eine Rohstoffquelle, ein Zahlungsmittel oder Bestandteil von einem anderen Gerät dienen.